

Verslag van de forumdiscussie onder leiding van ds. Fennema

Jurjen Fennema (tot Micha de Winter:) Namens iedereen wil ik u hartelijk bedanken, ook met een presentje. (*Applaus*). We gaan nu luisteren naar de leden van het forum over de vraag:

Hoe gaan we die mooie idealen, die u heeft gehoord, nu tot gestalte brengen in Delft?

Er is een rol toebedeeld aan enkele jongeren: Alwin, Judith en Kevin. Zij zijn uitgenodigd om zich tijdens de discussie met opmerkingen en commentaar te roeren.

Micha de Winter zei het al: er wordt straks gedecentraliseerd. Dat betekent dat verantwoordelijkheden voor het jeugdbeleid zich gaan verplaatsen van de provincie naar de stad. Je kunt twee dingen doen.

Je kan dat met angst en beven tegemoet zien, omdat er tegelijk bezuinigd zal moeten worden en iedereen zijn hart vasthoudt. Je kunt dan handelen naar bevind van zaken en een beetje improviseren, kijken hoe het balletje rolt. Misschien gaat het allemaal de goeie kant op, maar zeker weten doe je het nooit.

Je kunt ook iets anders doen en dat is een beetje de lijn van Micha de Winter: probeer daar je winst uit te halen en te kijken naar kansen en mogelijkheden, een vlucht naar voren waarbij je elkaar in de ogen kijkt en zegt: *wij* moeten het doen hier in Delft. Dat is voortdurend het besef dat we moeten hebben. Wij moeten het straks inderdaad met elkaar doen, bijvoorbeeld zoals we hier vanavond bij elkaar zitten. Daar is nog steeds belangstelling voor.

In het forum hebben zitting genomen:

Allereerst wethouder Lucas Vokurka, die verantwoordelijk is voor dat beleid, verder Fons Loogman van het Stanislas College, Ria Pool-Meeuwssen van de Academie voor Levenskunst, Wim Schut van de Stichting Christelijk Onderwijs, Jacques van den Berg van de Sportraad Delft, en Hetty de Jong, klinisch psychologe bij de GGZ.

Allemaal verschillende sectoren. Omdat die jongeren zich al in allerlei sectoren manifesteren, ze gaan overall naartoe, is het goed om de sectoren bij elkaar te brengen, zodat het niet op zichzelf staat.

Dat is een van de belangrijke issues: het is nu een soort eilandenpolitiek geworden, ieder doet maar wat op zijn eigen stekje, en ondertussen gebeurt er van alles om je heen. Dus is het goed om te kijken wie er zich allemaal met jongeren bezighouden.

We hebben de forumleden een aantal vragen voorgelegd en die mogen ze nog beantwoorden. Ik wil er nog één aan toevoegen: wat heeft jullie getroffen in de prachtige toespraak van Micha de Winter?

(Zich richtend tot wethouder Vokurka, gemeente Delft) Ik heb twee vragen:

- Is Delft met ingang van 2015 klaar voor de transitie van geld en verantwoordelijkheid voor het jeugdbeleid?
- Hoe denkt de gemeente dezelfde of zo mogelijk betere kwaliteit te leveren met minder geld?

Wethouder Vokurka:

Dank u wel. Allereerst ben ik vreselijk geïnspireerd door het verhaal van Micha de Winter. Ik had al veel over hem gelezen, ik heb het boekje nog niet gelezen, maar dit is wel hoe je wil nadenken over de samenleving, wat dat betreft is de avond al geslaagd. Ook hartelijk dank voor de uitnodiging.

Ik wil u een klein beetje meenemen in mijn wereld. Ik zal proberen de vragen te beantwoorden die u mij gesteld heeft en ook te eindigen met wat me het meest is bijgebleven uit de presentatie van zo-juist.

Toen ik ruim drie jaar geleden begon als wethouder, had ik na twee weken het eerste overleg met de ambtenaar jeugdzorg, en hij legde een briefje op de tafel met allemaal blokjes en pijlen, die allemaal naar elkaar verwezen. Hij zei: dit is hoe de jeugdzorg in Delft werkt. Toen waren wij nog niet verantwoordelijk. Ik vroeg: ja maar werkt het dan ook? Toen zei hij: ja. Toen zei ik: o, dan hebben we geen probleem, (maar) ik wil graag eens 'achter de voordeur' kijken.

Wij zijn langs een aantal gezinnen geweest en ik ben me helemaal kapot geschrokken. Ik ben echt enorm geïnspireerd geraakt om iets te doen aan wat de huidige jeugdzorg is. De huidige jeugdzorg - u leest de verhalen in de krant, u heeft het allemaal meegekregen - : het is ook echt zo. Er zijn af en toe meer dan tien overheidsinstanties tegelijk actief zijn in gezinnen, die van elkaar niet weten wat ze doen. Dat zijn niet alleen jeugdzorg instanties, maar ook instanties die bezig zijn met schuldhulpverlening, met de WMO en soms GGZ. Vaak hebben ze geen beeld van elkaar waar ze naar streven.

Ik heb een heel simpel adagium als het gaat over jeugdzorg, over Delftse jeugd die problemen heeft (daarbij moet ik ook zeggen: met de meeste Delftse kinderen gaat het gewoon bijzonder goed):

Morgen moet altijd beter zijn dan vandaag.

Als het over jeugdzorg gaat, is dat de kern. Er moet vooruitgang te zien zijn, dat is mijn drijfveer om een betere jeugdzorg te maken en ja, wij zijn in 2015 klaar. Wij hebben geen keus, de wet komt eraan met een enorme korting. Even voor uw beeld: op dit moment zit er € 16.000.000.000 in het gemeentefonds, het fonds van het rijk voor de gemeenten. Er komt met de decentralisaties 16 miljard euro naast te staan, dat is een operatie zoals gemeenten nog nooit hebben meegemaakt. Dat gaat in een razend tempo en we moeten parallel aan die enorme bezuinigingen met elkaar een hervormingsslag doormaken. En ik zie de jeugdzorg straks in Delft als een jeugdzorg die samenhangt met wat er compleet in het gezin aan de hand is.

Wij als gemeente moeten ook niet meer via de schuldhulpverlening, via de participatie, via de WMO, allemaal via verschillende loketten met die mensen aan de gang. We hebben geïnventariseerd dat er elf integrale aanpakken zijn binnen ons sociale domein, dat is gewoon ontstaan in de tijd. Wat dat betreft is het allereerst de taak voor de gemeente om heel goed naar zichzelf kijken, om ook dat volledig te ontschotten. En vervolgens het gesprek aan te gaan met de instellingen, waar je nu toch ook nog vaak een institutioneel belang ziet hoe ze binnen die gezinnen acteren, dat is een geldkwestie. We moeten met elkaar in staat zijn om te praten over wat dat gezin nou nodig heeft, niet in termen van allerlei soorten hulp, maar in termen van resultaat: het moet morgen beter gaan dan vandaag.

Die andere vraag - wat heeft mij het meest geïnspireerd in het betoog van De Winter? - beantwoord ik met: het positivisme. We mogen wel eens wat positiever zijn, ook vanuit onze eigen beleidsdoelstellingen, hoe we met de jeugd omgaan, ook in jeugd- en jongerenwerk. Dat is toch vaak negatief: 'probleemjongeren', etcetera. Ik zou graag jeugd- en jongerenwerk zien op plekken in Delft waar dat echt nodig is, niet meer overal. Er zijn veel plekken, waar de mensen het gewoon zelf regelen.

Waar die ouderbetrokkenheid wat laag is, zou ik graag jeugd- en jongerenwerk zien wat gewoon leuk is, waar kinderen graag naartoe gaan, waar ze activiteiten ontplooiën. Dan zie je vanzelf wel als je goeie jeugd- en jongerenwerkers hebt, of het helemaal goed gaat met dat ene jongetje dat al een paar dagen zo slaperig uit zijn ogen kijkt. Dat is wat mij net inspireerde: het mag wel wat positiever. We moeten kinderen vooral samenbrengen op plekken waar ze ook ouderen ontmoeten, wat mij betreft spelen scholen daar een belangrijke rol in. Dank je wel.

Jurjen Fennema (tot de heer Fons Loogman van het Stanislas College):

Ik heb twee vragen:

- 1) Hoe wordt er in het Stanislas gedacht over de katholieke identiteit, en hoe kun je die overeind houden in deze economisch barre tijden?
- 2) We hebben het daarnet gehoord: er moet straks bezuinigd worden en dat is een hard gelag. Dat snijden is nooit leuk. Hoe kun je dan je eigenheid bewaren?

Fons Loogman:

Ja, dat is een vraag van jewelste. Het is inderdaad zo dat het onderwijs aan het bezuinigen is. Op het Stanislas College doen we tamelijk veel aan zaken die met identiteit en persoonlijke vorming van kinderen te maken hebben. Die dingen vinden we belangrijk en daar investeren we dan ook in. Dat betekent dat er geld en formatie, dus personeelskracht, in gaat zitten. Toen de bezuinigingen over het onderwijs uitgestort werden, hebben wij ons in de directie afgevraagd of we het zouden kunnen maken om die identiteitszaken - omdat die zo eigen zijn aan wat je probeert overeind te houden - zouden kunnen uitzonderen van de bezuinigingen. Dus: zouden we de lessentabel levensbeschouwing, de extra studiemiddagen op gebied van levensbeschouwelijke identiteit, de bezinningsdagen voor leerkrachten, zouden we daarvan kunnen zeggen: daar blijven we af, bezuinigingstechnisch?

We hebben besloten dat niet te doen. Als we dat aspect van de school serieus nemen, moeten we de bezuinigingen die ook bij Frans, Duits of geschiedenis terechtkomen, ook in die sector terecht laten komen. Dan is de vraag: hoe toch verder met die kernzaken?

Ja, dan moet je keuzes maken en dat doen we op allerlei manieren. In ieder geval willen we het wel overeind houden. Niemand zegt dat het makkelijk is, maar dat was het ook al niet. We zijn dan wel een scholengemeenschap op katholieke en interconfessionele grondslag, maar laten we duidelijk zijn: niet meer dan 10% van onze leerlingen komt uit gezinnen die nog kerkelijk actief of zelfs meelevend zijn. Dus wat wij doen is: vanuit de traditie en vanuit de overtuiging, dat we het op bepaalde manieren moeten doen om de kinderen zoveel mogelijk mee te geven.

Jurjen Fennema:

En wat willen jullie de kinderen dan meegeven?

Fons Loogman:

Nou, zaken als gewetensopvoeding, maar ook: Als enige scholengemeenschap in Nederland zijn we een jezuïetencollege; wij bedrijven nog pedagogiek volgens de jezuïetentraditie. We houden rekening met de opvoeding van heel de mens, met heel veel brede aandacht in het curriculum.

De overheid wil ons hebben op die kernvakken. Taal en rekenen is belangrijk, niet alleen in het primair onderwijs, maar ook in het voortgezet onderwijs. De kernvakken hebben hardere exameneisen. Daar hebben we pas een heleboel over gehoord in het nieuws natuurlijk. Dat betekent, dat wanneer je je daar primair op richt, je helemaal geen tijd meer hebt voor literatuur, geen tijd hebt voor culturele opvoeding en ook geen tijd voor de spirituele opvoeding.

Maar ik denk dat bij ons op school - maar er zijn veel meer scholen van christelijke signatuur die die keuzes maken - dat wanneer je juist wel investeert in de opvoeding van heel de mens, de kinderen ook beter gaan scoren op die kernvakken, omdat je er betere mensen van probeert te maken.

Dat optimisme geeft ons vleugels. Ik denk dat je het zo moet zien, ook dwars door die bezuinigingen heen.

Jurjen Fennema:

En wat trof je in de lezing van Micha de Winter?

Fons Loogman:

Behalve het positieve, want wat Lucas zei is natuurlijk waar, maar dat kennen en herkennen wij natuurlijk heel goed in het onderwijs. Als wij het zouden hebben over 'de jeugd van tegenwoordig', wat zijn we dan aan het doen de hele dag? Dus dat doen we niet. Dat positieve, dat hebben wij.

En wat mij treft is de manier waarop hij spreekt over het belang van het gemeenschappelijke, want ja, de keerzijde van het affectieve kerngezin - vader, moeder en hun kinderen, zelfs opa en oma, al zijn die wel een eindje weg - waar veel meer liefde en harmonie is dan 30, 40, 50 jaar geleden. De keerzijde daarvan is, dat individuen ook inderdaad niets meer van andermans kind mogen zeggen, in het publieke domein, op straat, op school etcetera en dat hij zo nadrukkelijk wijst op het belang daarvan. Dat we het juist wel moeten doen en wel moeten zoeken, ja dat steunt ons geweldig. Daar moet je inderdaad blij mee zijn. Met dit soort pedagogen moet je inderdaad heel erg blij zijn.

Jurjen Fennema:

Ik ga nu naar de jongeren toe. Wat vonden jullie van die lezing?

Alwin:

Ik had Micha de Winter al een keer eerder gezien. Maar ze noemen allebei heel goede punten. Positiviteit, en dat de hele stad, de gehele gemeenschap daar verantwoordelijk voor is.

Maar ik vind nog steeds grappig, als ik zo de zaal inkijk, ik kan het niet zo goed zien, want we zijn hier zo tweederangs neergezet natuurlijk. (*gelach in de zaal*). Wie is hier onder de 25? Zeven! Zo, dat zijn er wel veel (...). Jullie mogen ook hier zitten hoor, het zit lekker. Er zijn ook hele oude mensen, ik zag net sinterklaas rondlopen, in ieder geval de man, die op Stanislas soms sinterklaas is. (*gelach*)

Overigens zijn we gevraagd om er doorheen te praten. Dat hebben we nog niet gedaan. Dat zal straks wel komen, denk ik. Overigens heb ik nog nooit een Muppetshow gezien, want dat is een oude show van 50 jaar geleden, denk ik, toen leefde ik nog niet. (*peinzend*) Maar wat vonden jullie van de lezing?

Jurjen Fennema:

Ging het een beetje over jou? Of zeg je: die jongeren, dat is een apart, uitstervend dierenras of een nog niet ontdekte specimen ergens op deze wereld?

Judith (Jouw Delft):

Ik herken wel wat dingen, maar ik zie dit nog niet helemaal toegepast, maar dat kan nog komen natuurlijk.

Alwin:

Het is wel een mooi streven. Toevallig was ik met Jouw Delft een paar weken geleden in Chartres in Frankrijk, samen met de gemeente Delft. Toen hadden we het o.a. over schoolverlaters, jeugdwerkloosheid en ook over de Civil Society. Wij uit Delft gaven daar een presentatie over en toen zagen we inderdaad wel, dat Delft heel graag wil naar één aanspreekpunt en één coach in probleemgezinnen. Zo mogen we ze natuurlijk niet noemen, maar dat doen we wel. In ieder geval de gezinnen, die met jeugdzorg te maken hebben. Maar het is een mooi streven. We moeten maar kijken of het lukt.

Jurjen Fennema:

Even afwachten wat de praktijk gaat worden. We gaan even door met de ronde.

Ria Pool-Meeuwsen van de Academie voor Levenskunst. Als ik denk aan levenskunst, denk ik ook aan het programma: Kunst en Kitsch. Je hebt levenskunst, bestaat er ook zoiets als levenskitsch?

Ria Pool-Meeuwsen:

Ja vast, jij noemt het, dus het zal wel bestaan. Laat ik beginnen met een klein verhaal. Levenskunst is voor mij leven. En leven is voor mij: geworteld zijn. Onze zoon was afgelopen zaterdag een dag in Ne-

derland. Hij woont in het buitenland en als hij hier is, hij is geboren in Delft, hij is een Delvenaar, hij pepert ons dat ook in, wij zijn Delftenaren, dan wil hij altijd even door Delft lopen, langs die oude grachten, het oude gedeelte. Dat heeft hij nodig om op te laden en weer door te gaan in zijn leven.

Dat verhaal van hem, van verleden, heden en toekomst, zulke verhalen willen we in de Academie voor Levenskunst delen met mensen. Want wij zijn ook mensen van verleden, heden en toekomst. En om voor jezelf duidelijk te krijgen om daar samenhang in te zien, dus ook zin, dan is het de uitdaging voor ons als grote mensen, maar ook voor de kleine mensen, om daar woorden aan te geven. En die woorden zijn soms best wel lastig te vinden, maar we kunnen we elkaar daarbij helpen en dat doen we binnen de Academie voor Levenskunst. Dat is kunst.

Michel Foucault is de filosoof, die de grondlegger is van het begrip 'levenskunst', zoals deze jonge loot aan de filosofische stam heet. Hij zei: als dat schilderij nou een kunstwerk is, waarom is ons leven dan geen kunstwerk? Ja, ook ons leven is een kunstwerk en dat hebben we te onderhouden en we zijn ook verplicht om onszelf een plek te geven in het bestaan en om onszelf daarin te wortelen.

Jurjen Fennema:

Bestaat er ook zoiets als levenskitsch?

Ria Pool-Meeuwssen:

Waar, want ik wilde toe naar: Als dat de buitenkant is: het lopen door Delft en je geworteld voelen in Delft, ik ben een Delftenaar! Het is ook belangrijk, dat je *van binnen* geworteld bent. Wie ben ik? Wat vind ik belangrijk? Wat vind ik van waarde? Wat is voor mij vriendschap? Wat is voor mij liefde? Wat is voor mij leven en dood? Dat soort waardevolle vragen aan jezelf stellen, dat is kunst. Kitsch is leven 'zoals het hoort'. Je aanpassen aan de codes van de samenleving en buiten jezelf treden. Dat is voor mij kitsch.

Jurjen Fennema:

Helder. En wat zou je, als academica van de levenskunst, adviseren aan scholen, sportclubs, kerken over de omgang met kinderen en jongeren?

Ria Pool-Meeuwssen:

Als je zelf jongeren begeleidt, vraag dan eerst jezelf af: ben jij geworteld, wat heb jij nodig om dat besef te versterken in jezelf? Dat lijkt me een belangrijke voorwaarde. En ga vooral op weg. Verhalen vertellen is op weg gaan, is onderweg zijn. En als je kinderen en jongeren wilt begeleiden, begeleid ze vanuit een filosofische houding. Stel vragen, stort niet alles over hen heen, maar stel je vragend op.

Het afgelopen jaar was ik te gast op een Montessorischool in Delft. Ik heb daar gefilosofeerd met kinderen, met kleuters en met de bovenbouw. Om een voorbeeld uit de bovenbouw te noemen: De kinderen van de bovenbouw gingen met elkaar in gesprek. En er was een jongetje bij dat in de klas zijn mond niet open deed. Maar omdat hij voelde: bij filosofie is geen goed of fout antwoord; het gaat erom, dat het *mijn* antwoord is en *dat* is van waarde, durfde hij steeds meer over zichzelf vertellen en wat ontdekte zijn juffrouw in de klas? Dat hij ook in de klas zichzelf durfde te uiten. Het droeg bij aan zelfvertrouwen. Omdat hij vragen kreeg en zijn eigen antwoord kon formuleren.

Over het algemeen zie je veel dat wij als ouderen, ook in het onderwijs, vraag en antwoordspelletjes doen. Ik vraag wat en jij geeft antwoord! Nee, dat is het niet. Je kan ook samen op zoek gaan naar een antwoord in de onderzoeksgemeenschap en wat filosoferen met kinderen en jongeren.

Jurjen Fennema:

We zijn een onderzoeksgemeenschap?

Ria Pool-Meeuwssen:

Samen zoeken naar een antwoord, een *gelovig* antwoord kan nooit de waarheid zijn - want: bestaat de waarheid – het is samen zoeken we naar een antwoord.

Jurjen Fennema:

Heeft jou überhaupt iets getroffen in de lezing van Micha de Winter? En zo ja wat?

Ria Pool-Meeuwssen:

Allereerst de opmerking: blijkbaar zijn de inzichten van ouders ook nog steeds waardevol.

De levenskunst is geworteld in de filosofische traditie, die begint bij *Socrates*, die als een oude grommige man de markt op ging en vragen ging stellen als: Goh, wat is voor jou nou leven? Wat is voor jou nu waardevol.

En wat ik ook belangrijk vond in zijn toespraak was: het begrip verbinding. We kunnen wel blijven vertellen over hoe eenzaam we naast elkaar wonen, maar als ik door Delft loop en ik ontmoet mensen of ik sta naast iemand te wachten en begin een praatje, of op school met ouders, dan denk ik: houden we met elkaar nou niet een verhaal in stand, dat we allemaal egoïstische 'dikke ikken' zijn?

In de praktijk maak ik hele andere dingen mee en vanuit die positieve gedachte wil ik vandaag weer verder gaan met verbinding.

Jurjen Fennema:

Bedankt. (*applaus in de zaal*). Jacq van de Berg, gelukkig treffen we je nog in je hoedanigheid van voorzitter van de sportraad, maar je gaat er over niet al te lange tijd mee stoppen. (*Volgend jaar*). Eerste vraag. Denkend aan de verruiming van de omgangsvormen, die steeds meer te merken is op het sportveld en in de speelzalen: wat zou je aan een opvolger willen meegeven met de blik op de toekomst van de sport?

Jacques van de Berg:

Nou, we zijn heel druk bezig om samen te werken waar dat kan. Ik kan een voorbeeldje geven: in het Kerkpoldergebied zitten een heleboel zwemverenigingen, voetbalverenigingen, een handbalvereniging. Daar hebben we gezamenlijk overleg mee, daar stellen we gezamenlijk normen en waarden op, dus die nemen we van elkaar over. Die proberen we dan via de buurtcoach ook in de Buitenhof uit te zetten, zodat we allemaal met dezelfde normen en waarden bezig zijn.

En ik denk, dat ik dat aan mijn een opvolger ga doorgeven: Probeer waar mogelijk de samenwerking te zoeken met maatschappelijke partners, met allerlei instanties. Dat gaat ons heel goed af. Ik denk, dat daar een heleboel te winnen is, dat daar een heleboel kracht ligt, ook voor de sportverenigingen.

Jurjen Fennema:

Samenwerking!

Jacques van de Berg:

Samenwerken sprak me ook heel erg aan bij Micha de Winter. Buurt, verenigingen, scholen; we moeten veel meer met elkaar afstemmen".

Jurjen Fennema:

Nu is er een nieuwe functie gecreëerd, heb ik begrepen. De buurtsportcoach. Is dat een voorbeeld van samenwerking?

Jacques van de Berg:

Nou, één stap weer terug. We hadden de combinatiefunctionaris, die voor 50% bij het onderwijs werkt en voor 50% bij sportverenigingen. Die worden gefinancierd door de gemeente en door het Rijk en die proberen om kinderen op school te treffen en ze zo met sport kennis te laten maken.

En die kinderen worden dan ook geënthousiasmeerd voor de sportverenigingen, zodat ze bij de sportverenigingen kunnen gaan sporten. Dat was dus alleen voor de schoolgaande jeugd en nu is dat uitgebreid. Nu is dat de buurtsportcoach geworden. Die kan nu dus ook voor de kinderen onder de zes jaar gaan werken en voor mensen boven de 12 jaar, dus voor jongeren en ouderen.

We proberen op die manier een combinatie te vinden in de buurt van: waar is nou behoefte aan. Welke mensen willen sporten, waar kunnen zij gaan sporten? Oudere mensen naar het zwembad zien te krijgen en dat soort dingen meer. Ook bij de buurthuizen zijn we nauw betrokken. Van een aantal buurthuizen die gesloten gaan worden, proberen we die activiteiten onder te brengen bij sportverenigingen. Sportverenigingen doen ook al veel aan de buitenschoolse opvang, de naschoolse opvang. Peuterspeelzalen zitten trouwens ook vaak bij sportverenigingen.

Jurjen Fennema:

Veel meer dan sport alleen?

Jacques van de Berg:

Ja, het is veel meer dan sport alleen. En ik denk, dat we daarmee een hele goede samenwerking kunnen vinden en nog beter uit kunnen breiden.

Jongere Kevin:

Het lijkt wel een beetje op een voetbalteam, hé? Iedereen heeft daar allemaal verschillende functies, die allemaal weer bij elkaar moeten komen. Als ze samenwerken in een goed team, dan moet alles opeens goed komen!?

Jacques van de Berg:

Nou, we kunnen ook met elkaar afspreken hoe we iets gaan doen. Dat we dezelfde lijn volgen. Dat doe je ook als je in een team voetbalt. Het zou een beetje gek zijn, als we allemaal ineens een andere kant opgingen. Dus dat proberen we ook met zo'n *wijkteam*. We betrekken daar zoveel mogelijk maatschappelijke partners bij: Breed Welzijn, Centrum voor Jeugd en Gezin, en dat soort partijen.

Jurjen Fennema:

En wat heeft u nu zo getroffen in de lezing van Micha de Winter? Wat vond u speciaal?

Jacques van de Berg:

Nou, vooral die buurt, dat je moet zorgen, dat die buurt heel goed is en dat de kinderen zich daar goed voelen. En dan moet je dus ook met sport en spel daar meer aandacht aan gaan besteden.

Jongere Alwin:

Komen er dan meer functies bij? Begrijp ik dat goed?

Jacques van de Berg:

Nee, er komen geen functies bij. De combinatiefunctionarissen worden nu buurtsportcoaches. Alleen het takenpakket wordt uitgebreid.

Jongere Alwin:

Is dat één aanspreekpunt?

Jacques van de Berg:

Er is één coördinator voor de buurtsportcoaches.

Jongere Alwin:

Dat past helemaal in de lijn van uw collega, de meneer naast u.

Jurjen Fennema:

Ik ga gauw door naar Wim Schut. Ook aan jou de vraag: Fons wees er al een beetje op, op de protestants-christelijke scholen zijn kinderen uit kerkelijk meelevende, protestants-christelijke gezinnen in de minderheid. De meerderheid komt niet naar school voor een exclusief verhaal, bijvoorbeeld over de bijbel, over de voorzienigheid, de verzoening en de verlossing.

Hoe denk jij respectvol om te gaan met de verschillen, die je op de school tegenkomt en tegelijkertijd de identiteit van de school te behouden?

Wim Schut:

Als we kijken naar de kinderen die nu op onze scholen zitten, wij zijn niet protestants-christelijk, maar een Stichting Christelijk Onderwijs Delft, omdat we het tot besef kwamen dat bij PC de meeste mensen aan een computer dachten. (*gelach*) We zijn dus eigenlijk een club van het oude Christelijk Lyceum Delft (CLD) en de christelijke basisscholen in Delft.

Wij hebben in 2005 al opgeschreven, dat we een gemeenschap willen zijn van ouders, leerlingen en leraren, die één doel hebben, dat we allemaal bedoeld zijn om te schitteren. We willen werken vanuit een positief beeld en dat is ook het punt, waar ik het principiële oneens ben met Micha de Winter.

Die zegt: we missen eigenlijk een gen waardoor we bereid zijn tot vreedzaam samenleven.

Dan is het misschien geen gen, maar het zit wel in ons DNA. We zijn als mensheid de afgelopen duizenden jaren alleen maar doorgekomen vanuit het welgemeende besef, dat alleen als je samenleeft het wat wordt.

Dat punt, Lucas vergat het nog even te noemen, maar zes jaar geleden hebben we als schoolbesturen en de gemeente in Delft dan ook juist gezegd: in het jeugdbeleid zien we de jeugd *als kans*, we zien de jeugd als een positief element in onze samenleving. Het enige probleem, zeg ik dan meteen tegen jullie jongeren, dat beleid zelden leidt tot succes, maar vooral: gedrag van mensen. Dus we proberen op dit moment wat minder beleidsnotities te schrijven en wat meer te realiseren met elkaar.

We hebben toen het boekje *'De Einstein generatie'* met elkaar bekeken en dat laat zien: de jongeren zijn slimmer dan de ouderen, ze kunnen multitasken, ze lachen veel vaker per dag en ze hebben een veel optimistischer beeld. En waarom zijn wij zo somber? Omdat we eigenlijk alleen maar jaloers zijn op de jeugd (*gelach in de zaal*), omdat ze nog redelijk onbezorgd en onverantwoordelijk kunnen zijn.

Ik zie de basisschool echt als een sociaal netwerk, als een gemeenschap van kinderen en ouders.

Maar het probleem is eigenlijk dat het niet zo is, dat we de kinderen moeten leren om vreedzaam samen te leven, maar dat we eens moeten ophouden met het ze *af* te leren. Want je leert zoveel af op school. Ik zie de leerkrachten van onze scholen zitten. Wij geven ook filosofie op onze school.

In het VMBO hebben we twee leerkrachten die geluuskunde geven. En als je dan hoort, wat er uit die gesprekken komt met de kinderen. Ik zeg: jullie moeten hier gaan staan en niet ik, maar dat lukte niet. In die gesprekken 'geluuskunde' merk je in de klas, dat de kinderen die waarde gewoon hebben, dat bij vreedzaam samenleven belangrijk is: geluk, gezondheid, je vrienden, je gezin, je omgeving. Alleen, ja ik ben uit 1951, en mij werd geleerd: hard leren, dan krijg je een goede baan, kan je geld verdienen en dan word je succesvol. Dat is eigenlijk het adagium van onze generatie. Ik denk, dat we daar vanaf moeten."

Jurjen Fennema:

Dat gen, waar Micha de Winter het over had, herken je niet? Wat heeft jou positief getroffen in de lezing?

Wim Schut:

Dat hij zegt: opvoeden is wel in zekere zin een strijd. Kinderen hebben uit zichzelf wel het vermogen om samen te leven, maar in het oefenen daarin, is natuurlijk af en toe wel eens een botsing. En dan moet juist een basisschool een hele veilige plek zijn om te leren van: nou heb ik een keer ruzie met iemand gehad, hoe ga ik dat weer goed maken. 28% van onze leerlingen van de basisschool komen vanuit een andere cultuur en dan zeg jij: Is dat nou christelijk onderwijs? Ja, dat is christelijk onderwijs, want het geeft juist de context om respectvol met elkaar te leren omgaan. Want als je een schuilkerk, een schuilkelder kerk bent, waar je allemaal gereformeerde kindertjes ergens hebt zitten, dan ben je een soort reservaat in de samenleving. Dan kun je ook nooit een goede christelijke school zijn, want hoe kun je dan leren samenleven met een ander?

Jurjen Fennema:

En die oude kerkelijke slogan 'In het isolement schuilt onze kracht'?

Wim Schut:

Dat is dus niet het moderne basisonderwijs.

Jurjen Fennema:

Dan wordt het misschien tijd om die gedachte, althans tijdelijk, want alles is voorlopig, ten grave te dragen! (*gelach*). Ten slotte, we hebben het de hele tijd gehad over het voorkomen van problemen in de opvoeding. Maar het gaat ook wel eens fout. En wie daar regelmatig mee te maken heeft, is Hetty de Jong. Zij is klinisch psycholoog van de GGZ.

(tot Hetty de Jong):

U behandelt jonge mensen met psychische problemen en stoornissen. Kunt u een voorbeeld noemen van een stoornis, die het gevolg is van verkeerd opvoeden of zelfs helemaal *niet* opvoeden?

Hetty de Jong:

Dat zou ik natuurlijk nooit durven te zeggen. Maar zo is het ook allemaal niet. Als wij allemaal zouden weten, hoe we zouden moeten opvoeden, dan zou het er veel beter uitzien. Gelukkig zie ik dan nog heel veel mensen naar de nanny kijken en zich afvragen: Hoe doen we dat nou?

Eerlijk gezegd, ik heb er ook jaren voor geleerd, maar ik denk ook nog vaak: Hoe moet ik het nu doen met mijn kind, of: Hoe goed gaat dit nu met mijn eigen kind? Want ieder kind is uniek, en iedere ouder is uniek en heeft daarin zijn kwaliteiten, en doet zeker dingen goed, en er zullen misschien ook wel eens dingen wat minder gaan.

Wij kijken meer naar de interactie: wat gebeurt er tussen ouders en kind, of tussen kind en samenleving, tussen ouders en samenleving, en: wie kan daar wat in doen om het beter te laten lopen. Dat kan het kind zijn, die daar zijn eigen ideeën over kan hebben, dat kan de ouder zijn, maar dat kan ook een school zijn, waar je mee wil samenwerken, of dat zou een sportclub kunnen zijn. Ik hoor hier nog een heel mooi verhaal over filosofiegroepen, dat kan misschien ook vrijwillig, hoeft niet altijd binnen een school. *Wij* kijken meer naar wat er met dit ene kind op dit moment gebeurt en wat we kunnen doen om te helpen.

Ik zou ook eigenlijk niet op deze manier willen praten. Want wij zeggen niet tegen de mensen, die bij ons komen: u voedt uw kind niet goed op, of als u dit of dat doet, krijgt uw kind vast geen stoornis. Zo werkt het niet.

Andersom gebeurt het ook wel vaak dat ouders het idee krijgen dat ze niet goed opvoeden. Ik heb veel ouders van kinderen met autisme en aan autisme verwante stoornissen gezien. De ouders voelen zich soms voortdurend nagekeken in supermarkten, waar het kind bijvoorbeeld eerst naar het snoep wil, of eerst iets bepaalds wil, of dan naar iets anders wil, of in de bus waar het kind alleen

maar op zijn eigen stoeltje wil zitten. Of de volgorde van de dag is omgedraaid, waardoor het kind heel boos kan worden, een driftaanval kan krijgen.

Andere ouders kunnen kijken met een blik van dat die ouder voelt: 'ze vinden dat ik ze niet goed opvoed'. Het is vaak fijn voor deze *ouders* als ze weten: mijn kind heeft autisme. Dat kan een heel zwaar stempel zijn, maar het kan ook een soort geruststelling zijn van: zie je wel, we hebben alles geprobeerd en het ligt niet aan ons. En ook voor het *kind* kan het heel fijn zijn om te weten: oké, ik kan dat allemaal misschien niet zo goed. En voor *school* kan het fijn zijn om niet te hoge eisen te stellen aan zo'n kind, als je weet dat het op sociaal vlak niet zo goed is. Dus door het daar anders op aan te spreken, waardoor het kind niet ook nog het idee heeft: ik kan het allemaal niet.

Jurjen Fennema:

Misschien is dit een mooi moment om te schakelen naar een aantal scholen waar men dit al in de praktijk brengt, op zogenaamde vreedzame scholen. We hebben er twee in Delft en wel de Jenaplan school en de Widarschool. En er is ook iemand uit Den Haag, van de vreedzame Boldingschool. Waar kan je de vreedzame school aan herkennen?

Joke Rutgers (Vrije School WIDARI):

De school is bij uitstek de plek waar kinderen heel veel uren vertoeven en een goede oefenplek is om al die aspecten die van alle kanten genoemd zijn en die vanavond heel positief klinken, gewoon uit te proberen in de dagelijkse praktijk. Met elkaar onderhandelend, om te komen tot een oplossing van conflicten en als het vandaag niet goed gaat, kan het morgen weer geoefend worden.

Jurjen Fennema:

Hebben jullie ook van die hesjes en zo?

Joke Rutgers:

Ja we hebben ook hesjes en petjes en mediators. Een hele serieuze en een lichte oefenplek waar je het elke dag met elkaar weer kan doen.

En wat hier ook doorklinkt: er wordt vaak veel gesproken over de kinderen. Wat wij allemaal vinden over onze kinderen en wat wij allemaal vinden dat beter moet. Op een vreedzame school is juist bij uitstek de plek om het eerst samen met de kinderen te bespreken.

Jurjen Fennema:

Wordt dit herkend in de zaal?

Gerrie Haije (basisschool De Oostpoort; vreedzame school Jenaplan):

Ja, wij vinden het ook belangrijk om veel samen te werken. En wat ik ook erg mooi vind aan het principe van de vreedzame scholen: dat er veel gepraat wordt over de dingen.

Belangrijk wat Micha zei: iedereen is anders, leer de kinderen respect te hebben voor alle verschillen. Bij ons op school komen kinderen uit veel verschillende landen. Veel verschillende kinderen. Ze komen hier in de binnenstad. Het is gewoon prettig om te merken dat iedereen zichzelf kan zijn en anders mag zijn. En daarover ook kunnen praten. Dus als er wat gebeurt, of er is een pesterijtje, een onderling dingetje, dan kan dat gewoon besproken worden. Waardoor ieder kind ook zijn ding daarover kan zeggen en dat ook durft. Het wordt ook regelmatig bijna een filosofische kring.

Fred van der Pol): directeur st Lucas Den Haag; vreedzame school)

Ik ben directeur van twee scholen op dit moment. Op de ene school een jaar directeur en op de andere school acht jaar. We zijn al acht jaar met de vreedzame school bezig en het is gewoon opvallend om het verschil tussen die twee scholen te zien. Het is werkelijk frappant. We hebben het over identiteit, maar het gaat ook heel duidelijk over mentaliteit. Het gaat over hoe kinderen naar elkaar kijken. Hoe ze met elkaar rekening houden. Hoe ze respect voor elkaar hebben. Dus om een hele cultuur en een sfeer die je moet voelen om het te begrijpen. Het is bijna niet uit te leggen.

Jurjen Fennema:
Het werkt dus.

Fred van der Pol:

De discussie gaat ook hier vaak om geld. Om het heel simpel te zeggen: de vreedzame school kost niets, sterker nog, die levert op. En we praten heel vaak over sancties. En als ik nu de discussies over pesten zie, dan gaan we over tot de benoeming van een pestcoördinator en een kindermishandeling coördinator. Dus ik zeg wel eens: 'ik zoek een secreteet met een zweep'. Dat zijn allemaal dingen, die *achteraf* nodig zijn als de dingen niet goed gaan.

Maar de absolute kracht van de vreedzame school is dat je zo ontzettend veel aan *preventie* doet, waardoor je een heleboel dingen daarna niet nodig hebt. En zeker ook als je kijkt naar de relatie met ouders en de samenleving rondom de school. Ik zeg wel na acht jaar: je moet het wel levendig houden. Bijvoorbeeld, een dag in het jaar komen alle opa's en oma's: eerbied voor de ouderen. Dit jaar heeft de leerlingenraad zelf voorgesteld: zullen we een gehandicaptendag organiseren. En dat gaan we *doen*. Je moet het wel constant levendig houden, maar dan levert het ook ontzettend veel op.

Joke Rutgers

In het kader van de toekomst in Delft heb ik even nagevraagd bij de vreedzame school. De middelbare scholen komen aan de beurt, in 2014 is het programma volgens mij klaar. Ik zou de middelbare scholen willen oproepen om informatie in te winnen en zich te verdiepen in de vreedzame school. Want de *overgang* van het primaire onderwijs naar het voortgezet onderwijs zou op dit punt nog enorm verbeterd kunnen worden.

Jurjen Fennema:

Dan heb je net geleerd om te praten en dan kom je in het chemische proces van de brugklas en dan gebeurt er van alles.

Mw. Franciska Ederveen: (CJG)
En het is 'very low budget'.

Alwin (jongere):

Jouw Delft is een jongerenorganisatie, die o.a. culturele en maatschappelijke evenementen organiseert. Dat is net zo niks zeggend als het filosofisch 'whatever' dat nu allemaal aan bod is geweest.

Jurjen Fennema: Mind your words! *Spreker:* Sorry, ik mocht toch alles zeggen vanavond? *Jurjen Fennema:* Ja, ik ook. (*Gelach in de zaal*)

Alwin:

Recent hebben we nog een Europees congres georganiseerd over jeugdwerkloosheid, we doen onderzoeken. En we worden veel gevraagd voor dit soort dingen, ook leuk.

Het gesprek ging vaak over samenwerking. Is natuurlijk prima, willen wij ook. De ervaring is echter dat er zoveel tijd gaat zitten in het vergaderen en organiseren dat het 'doen' erbij inschiet. Jammer.

Jurjen Fennema:

Wat bedoel je met 'doen', wat wil je dan doen?

Alwin:

Ja, *uitvoeren*. Je bent alleen maar bezig met overleggen, als je te veel samenwerking hebt.

(*Pakt de microfoon, gaat de zaal in en vraagt aan enkele jongeren*): Wat vinden jullie van de lezing?

Dialogo van Alwin met een jongere in de zaal: (Sander Lekkerkerker; pianist intermezzo)

Ik vond het interessant om over mezelf te horen spreken. Ik ben natuurlijk wel jeugd en het is best wel leuk als je dan hoort hoe je opgevoed wordt en wat de visie daarop is. Daarin herken ik veel. Want ik word zelf ook nog steeds opgevoed. Ja, ik ben heel goed opgevoed door mijn ouders. *Alwin: Maar net werd gezegd dat het niet alleen om de ouders ging, maar dat het de hele gemeenschap is?! Inderdaad niet alleen door mijn ouders, want mijn ouders hebben heel veel hulp, ook van familie.*

Alwin: En hoe zie je de rol van de scholen? Ik heb zelf het gevoel dat op mijn school niet veel wordt gedaan aan (opvoeding). Alwin: Op welke school? Dat hou ik liever geheim. Op mijn school gaat het ook over normen en waarden, waar ze over spreken. Maar ook over schooltheorie. Daar kunnen ze best wel wat aan gaan doen. Alwin: Tijd voor een vreedzame school? Mijn school is al heel vreedzaam. Alwin: Hoe oud ben je? Zeventien. Alwin: Dus, je hebt nog een paar jaar te gaan in je opvoeding. Zei je ook op je tweede 'zelf doen', net als het kleinkind van de Micha de Winter? Is dat nu deze generatie of zie je dat ook om je heen? Nee dat gebeurt altijd in elke tijd, op elke plek. Er zijn ook veel ouderen die dingen nog steeds zelf willen doen. (Gelach in de zaal). Alwin: Zo die zat. Micha de Winter zei ook dat het gangbare beeld is dat het slecht is met de jeugd van tegenwoordig. Ik denk: dat is ook een manier om je vak in stand te houden: 'ik ben onderzoeker en onderzoek hoe slecht het is.'

Reactie uit de zaal (vrouw Anna Schooneveld?):

Volgens mij was zijn punt juist, dat iedereen zegt dat het slecht gaat, maar dat het helemaal niet zo slecht gaat met de jeugd. Dat is een houding van die ouderen tegenover de jeugd, maar het is vaak ongegrond. Want als ze dat al vijfduizend jaar denken, zouden we nu helemaal geen normen en waarden meer hebben. Ouderen *denken* dat het slecht gaat, maar het gaat helemaal niet zo slecht.

Jurjen Fennema:

Ik wil daarop inhaken. (*Richt zich op de forumleden*):

We willen de jongeren opvoeden, maar als ik dit hoor, dan is de vraag: de jongeren moeten worden opgevoed, de ouderen moeten een voorbeeld zijn, maar wie verandert nu de ouderen?

Wim Schut:

Ik zat er net aan te denken. Misschien aan de hand van een anekdote. Wij zaten een keer te praten met vrienden. Toen was onze dochter 14, en toen ging het gesprek erover dat het vriendje bleef slapen. Ik zeg: dat gaat bij ons niet gebeuren. En drie jaar later liep ik 's morgens de keuken in, stond die knul daar: Wim, ook een gebakken eitje?

Ria Pool-Meeuwssen:

Wij als begeleiders van jeugd hebben ook een taak, om onszelf vragen te stellen. Wat vind ik hier nu van? Wat is voor mij belangrijk? Om goed voor jezelf te blijven zorgen. Dat is een taak die bij ons ligt. Bij de start gaf ik al aan: je kan niet naar de unieke situatie toewerken dat wij helemaal klaar zijn om jonge mensen te begeleiden. Zo werkt het niet. Ook wij zijn voortdurend onderweg. Ook wij veranderen, maar neem af en toe je verantwoordelijkheid door te vragen: waar sta ik en wat vind ik ervan?

Hetty de Jong:

Juist het gesprek tussen ouders en kind kan maken dat je tot goede oplossingen komt. Wat ik nog even wil toevoegen aan mijn verhaal van zojuist: ik zie natuurlijk een bepaald deel van de jeugd. Een deel met problemen. En wat ik wel belangrijk vind vanuit die jeugd gezien, dat ze opgemerkt worden. Ze moeten niet ondersneeuwen in de samenleving. Bijvoorbeeld de vandaal uit het verhaal van De Winter, die alsmaar tegen prullenbakken trapt en iemand zegt: dat moet je niet meer doen.

Dat kan werken maar het kan ook zijn, dat je dat al twee of driemaal tegen die jongere hebt gezegd en dat hij het gewoon blijft doen. Dan is er misschien wat meer aan de hand. Misschien heeft hij een trauma meegemaakt, misschien is hij gewoon verwend, misschien heeft hij een gedragsstoornis of ADHD, waardoor hij impulsief wordt. Dat is wel belangrijk om op te merken.

Het is tegenwoordig een trend om etiketten ADHD te plakken. Die geven we dan een vitamineachtige substantie. Wij geven dat niet. Wij doen goed onderzoek en wij hebben ook goede behandelingen voorhanden voor trauma's en angsten, waardoor iemand er met een paar gesprekken van af kan zijn, waardoor de problemen voor de samenleving verminderen.

Jurjen Fennema:

Nog een vraag aan de wethouder. Hoe gaan we nu verder na het positieve verhaal van Micha de Winter? Een soort toekomstvisie. Stel dat je in het verhaal van De Winter gaat zitten. Hoe gaan we dan verder hier in Delft?

Wethouder:

Met elkaar gaan we verder. En wat Alwin zegt, spreekt mij wel aan: er wordt heel veel gepraat en we moeten vooral dingen gaan doen.

In het algemeen gaat de rol van de overheid afnemen en dat is de trend die we in Delft ook echt willen. Je ziet de maatschappij veranderen en ik vind ook dat je als overheid je alleen daarmee moet bemoeien waar duidelijk sprake is van toegevoegde waarde.

Voor de rest: blijf er vooral weg en wat dat betreft spreek ook de Raad van Kerken. We zijn ook als College wel eens bij u op bezoek geweest. De wijze waarop u in de samenleving staat als gemeenschap - of je nu gelovig bent of niet - en je rol daarin pakt, is wel iets wat van deze tijd is, en van alle tijd. En wat we met elkaar heel goed moeten koesteren en wat we met elkaar ook proberen op te zoeken, dat dat initiatief er is en dat we dat ook ondersteunen.

Dat is geen geld maar dat is ook een stukje waardering, die ik hier nu naar u uitspreek. En zo zijn er heel veel clubs in Delft die vanuit een *intrinsieke* motivatie gewoon hun rol pakken in de samenleving. Daar hoeven we wij als overheid helemaal niks aan te doen. Moeten we ook vooral niet willen, vooral wegblijven. Als wij ons ermee gaan bemoeien, dan wordt het er niet altijd beter op.

En ik denk dat we die ondergrond die er in Delft is, goed kunnen houden, ook in de tijd dat het financieel heel ruig is, dat de gemeente hele forse maatregelen moet nemen, dan komen we er als stad wel doorheen.

En ik zie de decentralisaties echt niet met spanning tegemoet. Ik vind het een enorme kans om als eerste overheid - we staan het dichtst bij de Delftse burger - om goede zorg te verlenen.

Ik maak me ook helemaal geen zorgen over de kortingen. Daar ben ik misschien uniek in, maar ik denk nu: 40 procent eraf. Als er nu 18 hulpverleners in een gezin rondlopen, dat kan makkelijk.

En ik vind dat we de uitdaging met elkaar aangaan. Om straks gedecentraliseerd - wat ik trouwens een vreselijk woord vind - betere zorg voor mensen te organiseren die dat nodig hebben.

Ik wil er wel een ding bij opmerken. Mensen hebben daarin echt zelf een verantwoordelijkheid. Echt, verantwoordelijkheid, dat vergeten we ook wel eens, vanuit de persoon die wij proberen te helpen. Wij doen iets voor u, maar u gaat ook iets terugdoen.

Jurjen Fennema:

Hoe maakt u ze dat wijs?

Wethouder:

We maken ze niet wijs, we spreken resultaten af met elkaar. Ik vind dat wij ons daaraan moeten houden, maar degene waarin wij investeren met hulp, zorg en ondersteuning, moet ook leveren. Dat wordt in de huidige zorgstructuur wel eens vergeten. Dat mensen jarenlang zorg krijgen aangeboden,

zonder dat er vooruitgang in zit. Dan is het een status quo en dat heeft te maken met de *wijze waarop* wij dat doen, maar ook met de wijze waarop mensen die verantwoordelijkheid voor een beter leven *niet* zelf pakken. Ik vind dat de overheid dat ook mag zeggen, en dan moeten we ons van twee kanten aan die afspraken houden. Maar daar maak ik me niet zoveel zorg over.

Jurjen Fennema:

We gaan het afronden. Dank aan de forumleden. Hier is een presentje wel op z'n plaats, dat gaan we uitreiken.

Alwin:

Jurjen, mag ik nog een vraag stellen? Ik wil graag aan alle forumleden vragen of ze hun hand willen opsteken of ze bij alle beslissingen de jeugd aanspreken. Ik weet niet of dit werkt zo.

Jurjen Fennema:

Wie steekt zijn hand op? Hoeveel denk je?

Alwin:

Ik denk Stanislas, de meneer van het christelijk onderwijs, de wethouder, de sportraad. Ik denk vier.

Jurjen Fennema:

Slechts één.

Jacques van de Berg:

De vraag is te absoluut gesteld.

Alwin:

Het gaat eigenlijk wel goed. Wij krijgen ondersteuning om andere jongeren weer te ondersteunen. Volgens ons het 'civil society model'.

Jurjen Fennema:

Het schijnt trouwens heel effectief te zijn dat jongeren elkaar benaderen.

Wethouder:

Voorzitter, mijn oppas is klaar.

Jurjen Fennema:

Er wordt een verslag gemaakt van deze bijeenkomst.

Emiel Lonte (gastheer):

Ik wil u bedanken voor uw langdurige aandacht en we gaan zo meteen naar de receptie, waar we een toost uitbrengen op het 50-jarig bestaan van de Raad van Kerken. Hartelijk dank en graag tot straks!

(Applaus).

(Het Apostolisch jongerenkoor , samengesteld door Wendy van der Horst ,doet muzikaal uitgeleide).